

УДК 94+327.48] (477.7+498) : 930.253 (478) «1941/1945»
DOI: <https://doi.org/10.33782/2708-4116.2025.6.410>

Артем Филипенко*

ДІЯЛЬНІСТЬ РУМУНСЬКОЇ РОЗВІДКИ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ У ДОКУМЕНТАХ НАЦІОНАЛЬНОГО АРХІВУ РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА

Анотація: У статті проаналізовані документи Національного архіву Республіки Молдова, в яких висвітлюється діяльність румунських спецслужб і, зокрема, румунської військової розвідки на Півдні України під час Другої світової війни. Встановлено, що у даному архіві зберігаються документи Спеціальної розвідувальної служби, а також 2-х (розвідувальних) відділів частин і з'єднань румунської армії, зокрема, розвідувальні донесення, підготовлені на базі опитування радянських полонених, донесення агентів тощо. Зазначені розвідувальні документи містять у собі інформацію щодо складу, стану й озброєння радянських частин і підрозділів, тактико-технічних характеристик зразків озброєння та військової техніки, морально-психологічного стану військовослужбовців Робітничо-Селянської Червоної Армії та місцевого населення. Значний масив досліджених документів присвячений битві за Одесу (8 серпня – 16 жовтня 1941 р.). Визначено, що зазначені документи дозволяють дослідити невідомі досі сторінки Другої світової війни на Півдні України.

Ключові слова: Південь України, розвідка, Одеса, Румунія, Друга світова війна, партизани, Трансністрія, окупація

Постановка проблеми. Історія спеціальних служб (розвідка, контррозвідка, політична поліція) та їх діяльність традиційно представляє собою особливий інтерес для дослідників у зв'язку із закритістю зазначених служб для сучасників, специфікою отриманої інформації, яка дозволяє висвітлити окремі невідомі досі сторінки минулого, а також специфікою методів, якими була отримана ці інформація. Документи спеціальних служб дають можливість пролити світло на окремі історичні епізоди.

Незважаючи на велику кількість публікацій, історія Другої світової війни містить в собі ще чимало «білих плям», які потребують висвітлення. Серед них – діяльність спеціальних служб Королівства Румунія.

Румунія з 1941 по 1944 рік була союзником нацистської Німеччини. Румунські військові частини діяли на території України (зокрема, румунські війська взяли участь у боях на території Бессарабії, Буковини, в штурмі Одеси, у боях за Крим. Частина території тодішньої Української РСР входила до румунської окупаційної зони. На території правобережної частини Молдавської РСР та Акерманської області Української РСР було створене Губернаторство Бессарабія (центр – м. Кишинів). Ці землі до 1940 р. входили до

* *Филипенко Артем Александрович* – начальник майстерні Науково-дослідного управління ЗС України «Державний океанаріум» Інституту Військово-Морських Сил Національного університету «Одеська морська академія» (Одеса, Україна); ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8283-5313> ; e-mail: fylypenko.niss@gmail.com

складу Королівства Румунія та після приєднання до СРСР біли розділені між Молдавською та Українською РСР. На базі Чернівецької області Української РСР, частини території Румунії було створене Губернаторство Буковина.

На Півдні України румунською владою була створена ще одна адміністративно-територіальна одиниця – губернаторство Трансністрія, що включало в себе частини території Вінницької, Одеської та Миколаївської областей Української РСР і лівобережних районів Молдавської РСР.

На території зазначених губернаторств також діяли спеціальні служби Румунії, метою яких була боротьба проти радянських партизан, підпільників і диверсантів, українського національно-визвольного руху, дотримання окупаційного порядку.

У Національному архіві Республіки Молдова (НАРМ) матеріали розвідки містяться у фонді 706 «Кабінет управління Бессарабії, Буковини та Трансністрії». Фонд містить три описи. У перший було внесено 1434 справи, проте, судячи з акту передачі справ, у наявності лише 29 з них, у другий опис – 31 справа, з яких у наявності – 25, у третій – 34, у наявності – 10. За радянських часів ці справи були засекречені, але наразі перебувають у загальному доступі. Деякі з цих документів були оприлюднені, що стосувалися переважно розвідувального забезпечення 3-ї румунської армії та діяльності розвідувального центру «Н»¹.

За останній час як у Румунії, так і в Україні з'явилися монографії та статті, присвячені діяльності румунських спецслужб часів Другої світової війни, які спираються, у тому числі, і на матеріали НАРМ. Серед них слід виділити публікації П. Морару², О. Бабича³, В. Савченка, І. Сапожнікова та О. Русанова⁴. У той же час, ці публікації так само, як і публікації українських дослідників, потребують певного доповнення за рахунок залучення в обіг нових документів, порівняння віддзеркалення подій кожною зі сторін.

Вивчення зазначених матеріалів дає можливість краще оцінити роль і місце румунських спеціальних служб у Другій світовій війні, їх роль у веденні бойових дій, ефективність їх розвідувальної та контррозвідувальної діяльності. Актуальність теми також пов'язана із необхідністю деміфологізації історії Другої світової війни, позбавлення її ідеологічних нашарувань.

Виклад основного матеріалу. Система румунських спеціальних служб складалася з кількох установ, найстарішою з яких було Управління поліції безпеки, більш відоме, як Сігуранца, що підпорядковувалося Міністерству внутрішніх справ і *Serviciul speciale de informatie* (SSI, Спеціальна розвідувальна служба), яка безпосередньо підпорядковувалася кондукетору генералу (згодом маршалу) Іону Антонеску, а у фінансовому й адміністративному відношенні – Міністерству національної оборони королівства Румунія. Очоловав SSI Еуджен Крістеску. Попередницею SSI була SSIAR – (*Serviciul Secret de*

¹ *Moraru P.* Momente din activitatea serviciilor secrete ale armatei romane pe frontul de rasarit. *Istorie in documente.* Academia Romana. 2009. 503 p.

² *Moraru P.* Armata lui Stalin vazuta de romani. Bucuresti, Editura militara. 2006. 316 p., *Moraru P.* Romania si batalia informatiilor intre Prut si Bug. Bucuresti, Editura militara. 2011. 324 p.

³ *Бабич О.* Зміни у чисельності населення Одеси у період окупації 1941-1944 рр. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича: Історія.* 2021. № 1. С. 99-109.

⁴ *Савченко В., Сапожніков І., Русанов О.* Між НКВС і сигуранцою: про причини краху підпілля в окупованій Одесі у 1941-1942 роках. *Старожитності Лукомор'я.* 2023. № 1. С. 58-72, DOI: <https://doi.org/10.33782/2708-4116.2023.1.193>

Informatii a Armatei Romane) – Секретної розвідувальної служби румунської армії, яку протягом 16 років очолював її фундатор Міхаїл Мурузов.

У травні 1941 р. був створений Мобільний ешелон SSI, який очолив полковник Іон Лісієвич, кадровий військовий, який з 1930 р. перебував у військовій розвідці. Розвідувальну підтримку 4-ї румунської армії, яка штурмувала Одесу у 1941 р., здійснювали Центр № 3 (колишній Передовий інформаційний центр «Галац»), Центр № 2 (колишній Передовий інформаційний центр «Яси») під керівництвом майора Георге Балотеску, розвідцентр «В» Генерального штабу під керівництвом підполковника Александру Іонеску (псевдонім «Аліон», за першими літерами імені та прізвища). Інформаційний центр «Яси» (№ 2) діяв у зоні 1-го румунського армійського корпусу, а потім 3-го армійського корпусу (проти військ Західного сектора Одеського оборонного району), центр «Галац» (№ 1) – у зоні 21-ї піхотної дивізії. Мобільний ешелон SSI знаходився у Бендерах, де залишався протягом усього періоду боїв за Одесу.

Після захоплення румунськими частинами Одеси був створений центр «Одеса», який відповідав за контррозвідувальну діяльність на території «Трансністрії», куди входили субцентр «Тирасполь» і резидентури «Тирасполь», «Дубосари», «Березовка», «Ананьєв», «Рибніца» та «Балта».

На території Бессарабії діяв центр «Кишинів», якому підпорядковувалися два субцентри «Четатя-Албе» з центром у м. Білгород-Дністровський і «Бельци», а також резидентурами у Бендерах, Лепушні та Кагулі.

У складі штабів великих підрозділів румунської армії (3-та та 4-та армії, корпус, дивізія) діяло 2-ге Бюро (розвідувальне), яке здійснювало збирання розвідданих безпосередньо на лінії фронту. Розвідувальні дані видобувалися як шляхом закидання агентів, так і шляхом допиту радянських полонених. На підставі допитів складалися розвідувальні (інформаційні) повідомлення та рапорти.

Крім розвідувальної діяльності, структури SSI займалися також контррозвідкою, зокрема протидією радянським диверсійно-розвідувальним групам. Безпосереднім виявленням і затримкою радянських диверсантів займалися військові частини, у зоні розташування яких було здійснене десантування або підрозділи жандармерії.

Так, у НАРМ зберігається чимало документів, присвячених боротьбі румунських спецслужб з радянськими диверсантами. Так, у справі 1 опису 2 фонду 706 «Інформаційні донесення секретної служби щодо заходів по боротьбі з радянськими парашутистами» містяться як статистичні дані, в яких відображена динаміка засилання радянських диверсійно-розвідувальних груп протягом 1941 р., так і протоколи допитів затриманих радянських диверсантів.

Більшість диверсійно-розвідувальних груп, про які йдеться мова, засилялися у перші місяці російсько-німецької війни на територію Румунії. Так, підготовлена довідка «Кількісна ситуація з радянськими парашутистами, що були висаджені на території держави з початку війни проти та до 30 серпня 1941 р.»⁵ й інші довідки аналогічного характеру дозволяють дослідити динаміку активності радянських спецслужб, з'ясувати пріоритетні регіони для засилання груп тощо.

⁵ Національний архів Республіки Молдова (НАРМ). Ф. 706. Оп. 2. Спр. 1. Арк. 256.

Протоколи допитів радянських диверсантів дозволяють отримати інформацію про наступні питання: а) шляхи вербування диверсантів, б) їх етнічне та соціальне походження, в) місце розташування центрів підготовки диверсантів, г) зміст і характер підготовки, ґ) характер завдань, які отримали диверсанти.

Так, контррозвідувальне повідомлення № 1475 дає певне уявлення про те, яким чином здійснювалася підготовка диверсантів в Одесі під час оборони міста (8 серпня – 16 жовтня 1941 р.). Як зазначається у документі, в Одесі існує «дуже багато» організацій, які займаються вербовкою, підготовкою та засиланням у тил румунських військ диверсантів. Всі вони підпорядковуються, згідно документу, «командуванню партизанського загону під командуванням комісара, якому допомагає майор Куасі (можливо, це одна й та сама людина, що й лейтенант Кваша)». Штаби зазначених організацій розташовані за адресами: вул. Короленко, 4; на зупинці трамваю № 11, вул. Комінтерна, 3. У районі LATOXAN (не вдалося ідентифікувати – *Авт.*) існує розвідувальна школа під керівництвом капітана Георгієва, колишнього добровольця в Іспанії, який описується наступним чином «високого зросту, близько 40 років, рябий». У «комітеті керівництва розвідувальної школи» за даними румунської розвідки брали участь колишній депутат Ізмаїла Кузнецов і Кулежев (мабуть Кулешов, колишній депутат Молдавської РСР і «колишні секретарі Ізмаїльської області Твіряк і Полозенко»⁶.

Значний масив документів присвячений битві за Одесу. Приміром у справі «Інформаційні донесення секретної служби румунської армії щодо дислокації частин Радянської армії, її техніки, бойової та морально-політичної підготовки особового складу тощо»⁷ містяться розвідувальні донесення, зроблені під час битви за Одесу (8 серпня – 16 жовтня 1941 р.) зроблені як на основі допиту полонених, так і на основі даних агентів, які спрямовувалися у тил радянських військ, що захищали Одесу.

Так, 5 вересня 1941 р. 2-й відділ штабу 4-ї армії інформував 1-е бюро 2-го відділу Генерального штабу: «Із заяв військовополонених випливає:

- з Севастополя прибули 1-й, 2-й, 3-й та 4-й полки морської піхоти в кожному по 2000 осіб;
- полки 100 і 101 з Кавказу;
- відчувається нестача офіцерів;
- кожна рота має принаймні мірою одного офіцера як командира, взводами командує солдати;
- 7-й російський кавалерійський полк, зазнавши великих втрат, був ліквідований...»⁸.

Навіть попередній аналіз зазначеного розвідувального донесення свідчить про неповнність даних, отриманих від полонених. Так 7-й кавалерійський полк дійсно був у складі 2-ї кавалерійської дивізії, але стосовно 100-го та 101-го полків інформація явно не точна. 100-й полк входив до складу 4-ї стрілецької дивізії, яка дійсно входила до складу Закавказького військового округу, але про її перекидання інформації нема. Тож швидше за все, мова могла йти про перекидання окремих підрозділів 101-го полку, а не самої частини. 1-й і 2-й полки морської піхоти були сформовані в Одесі, а лише 3-й полк морської піхоти

⁶ НАРМ. Ф. 706. Оп. 2. Спр. 1. Арк. 306.

⁷ НАРМ. Ф. 706. Оп. 2. Спр. 4.

⁸ НАРМ. Ф. 706. Оп. 2. Спр. 4. Арк. 123.

був сформований у вересні 1941 р. в Севастополі та брав участь у Григоріївському десанті 22 вересня 1941 р.

Сам Григоріївський десант є добре дослідженою операцією. Водночас серед досліджених матеріалів є цікавий документ: протокол допиту одного з учасників повітряного десанту – Леоніда Крапивникова. Цей десант у кількості 23 осіб був висаджений у тилу румунських військ з метою зруйнувати зв'язок, створити паніку в тилу ворога і, відтягнувши з побережжя частину його сил і засобів, полегшити виконання завдань морському десанту.

Половина особового складу була озброєна пістолетами-кулеметами ППД, друга – напівавтоматичними гвинтівками. Запас боєприпасів складав по три диски на 71 патрон для кожного ППД, і по 200 патронів на кожен напівавтоматичну гвинтівку. Всі мали у наявності по 4-6 гранат, металевий крюк для стягування та знищення телефонних ліній. Диверсанти мали розділитися на трійки, кожна з яких мала компас. Десантникам видали сухий пайок: шоколад і сухарі⁹.

Леонід Крапивников також дав інформацію щодо авіаційних військових частин, де він проходив службу та дані про важкий бомбардувальник ТБ-3, на якому було здійснене десантування.

У центрі уваги румунської розвідки були також і спеціальні служби противника. Так, за результатами допиту захопленого у полон співробітника Особливого відділу Одеської військово-морської бази відділом «В» було підготовлено інформаційне повідомлення № 188 від 2 вересня 1941 р. про організацію особливих відділів НКВС і ГУДБ. У ньому наводиться список співробітників особливого відділу Одеської військово-морської бази та кількість інформаторів, які перебувають в їхньому розпорядженні. Так, старший оперативний уповноважений політрук Ганзенко курував 68 секретних агентів, старший оперуповноважений Гончаренко – 50 агентів, оперуповноважений Мовчан – 30 агентів.

Було дано характеристику роботи з агентурою: «Кожен завербований агент, резидент чи інформатор підписує документ, яким зобов'язується зберігати повну таємницю про місця, які будуть йому доручені. Конспіративне ім'я обирається самим завербованим і може мати назву міста, річки, озера тощо. Для кожного складається справа, в яку записуються дані куруваного агента, а також фотографія. На обкладинці справи пишеться конспіративне ім'я, а всередині справжнє. Справа містить всі оригінали інформаційних повідомлень агента»¹⁰.

Деяку інформацію румунська розвідка отримувала від агентів, яких засилала в тил радянських військ. Так, у документах містяться донесення агентів Марє Мелай і Володя Кречун, які, судячи зі всього, були закинуті у радянський тил і повернулися після виконання завдання та підготували донесення. Всього представлено три донесення: «Роботи з інженерного облаштування місцевості», «Дані про оборону міста» та «Моральний стан населення міста Одеси».

Представляє інтерес донесення зазначених агентів щодо морально-психологічного стану населення Одеси від 21 вересня 1941 р., де зазначається, що серед жителів, що залишилися в Одесі, відмічено загальне невдоволення тим, що продукти харчування розподіляються за картками й у недостатній кількості. «Положення деяких жителів околиць

⁹ НАРМ. Ф. 706. Оп. 2. Спр. 4. Арк. 708-711.

¹⁰ НАРМ. Ф. 706. Оп. 2. Спр. 4. Арк. 530.

набагато гірше, оскільки вони не включені до карткової системи. Вони змушені шукати для їжі овочі в полях навколо Одеси, часто вони також вдаються до крадіжок» – говорить у донесенні. Як повідомляється у розвіддонесенні, у загальній масі жителі чекають якнайшвидшого позбавлення від «поневірян та обмежень, навіязаних советами», проте, беручи до уваги заходи, вжиті для оборони Одеси, населення зі страхом чекає вуличних боїв. Невдоволення жителів дещо компенсується деякими заходами та пропагандою, яку совети ведуть непрямыми методами через бессарабців, що вимушено вийшли з радянськими частинами, що відходили, яких наводять як приклад тих, що рятуються від фашистського терору. Румунська розвідка відзначала, що «Пропаганда, що проводиться нами через листівки, не доходить до значної частини населення, і в першу чергу до бессарабців, що у тилах фронту, оскільки доставити туди наші листівки досить важко»¹¹.

Румунська розвідка приділяла чимало уваги питанням морально-психологічного стану населення. Наприклад, 12 вересня 1941 р. в узагальнюючому повідомленні відділ «В» повідомляв про те, що моральний стан військ знизився, офіцери також деморалізовані, у роті, в якій служив полонений «зарєєстровані випадки самострілів»¹².

Допити радянських полонених дають уявлення про деякі аспекти солдатського побуту, наприклад про організацію харчування. Приміром, у розвідувальному донесенні від 8 вересня 1941 р. вказується, що радянські війська на позиціях приймають холодну їжу, в той час як гаряча їжа доставляється увечері. Близько 22-23 години вечора більшість солдат йде в тил від 500 метрів до 1 кілометра, де й приймають гарячу їжу. Озброєння залишається на позиції. В окопах у цей час залишаються 4-5 солдат з кожної роти¹³.

Серед документів міститься чимало мап, наприклад мапи, де позначені місця висадки радянських диверсантів, мапи організації оборони Одеси тощо.

Серед підготовлених інформаційних донесень можна виділити «Танкові підрозділи, задіяні в Одеському секторі» від 12 вересня 1941 р.¹⁴, «Засіб, яким здійснюється пропаганда в армії» від 17 вересня 1941 р.¹⁵ й інші.

Також у вказаному фонді є справи «Інформаційні повідомлення румунської контррозвідки щодо матеріально-політичного стану мешканців та переписка щодо радянських парашутистів»¹⁶, «Звіти, доповідні записки, інформаційні донесення агентів про морально-політичний стан населення Тираспольського повіту. Списки комуністів, радянських активістів і релігійних сект»¹⁷, «Доповідні записки і донесення агентів про морально-політичний і економічний стан населення «Трансністрії». Списки українських націоналістів і радянських активістів»¹⁸.

Звертає на себе увагу, що румунська розвідка протидіяла не лише радянським партизанам і диверсантам. Значна увага приділялася легіонерському руху. Справа в тому, що праворадикальний політичний рух, відомий як «Залізна гвардія» або Легіон Михаїла

¹¹ НАРМ. Ф. 706. Оп. 2. Спр. 4. Арк. 551-553.

¹² НАРМ. Ф. 706. Оп. 2. Спр. 4. Арк. 395.

¹³ НАРМ. Ф. 706. Оп. 2. Спр. 4. Арк. 360.

¹⁴ НАРМ. Ф. 706. Оп. 2. Спр. 4. Арк. 394-402.

¹⁵ НАРМ. Ф. 706. Оп. 2. Спр. 4. Арк. 514-516.

¹⁶ НАРМ. Ф. 706. Оп. 2. Спр. 3.

¹⁷ НАРМ. Ф. 706. Оп. 3. Спр. 4.

¹⁸ НАРМ. Ф. 706. Оп. 3. Спр. 5.

Архангела (звідси назва «легіонери») були у 1940 р. союзниками кондукетора Румунії генерала Іона Антонеску, проте 21-23 січня 1941 р. здійснили заколот, який супроводжувався єврейськими погромами. Після розгрому заколоту більше 5 тисяч легіонерів були віддані під суд, частина з них сховалася у нацистській Німеччині, за іншими легіонерами було встановлене спостереження.

Поряд з легіонерами, румунська розвідка приділяла увагу й різним українським націоналістичним течіям, які діяли на території губернаторств Буковина та Трансністрія. Звертає на себе увагу, наприклад, справа «Переписка з резидентами повітів Дубосари та Тирасполь та інш. щодо діяльності українських націоналістів. Листівки українських націоналістів», яка охоплює період з листопада 1942 по листопад 1943 р.¹⁹

Переписка між субцентрами та резидентурами, зокрема, з адміністративно-господарських питань, дозволяють отримати інформації про кадровий склад зазначених структурних підрозділів, їх керівництво та завдання.

Висновки. 1. Документи, які знаходяться у Національному архіві Республіки Молдова, дозволяють висвітлити окремі аспекти діяльності румунських спеціальних служб, і, зокрема, Спеціальної розвідувальної служби на Півдні України від час Другої світової війни.

2. Серед документів представлені наступні типи документів: розвідувальне донесення, контррозвідувальне донесення, протоколи допиту полонених радянських військових, протоколи допитів затриманих радянських диверсантів і розвідників, захоплені у радянських військ документи, мапи. Як правило, у розвідувальних донесеннях вказується джерело отримання інформації та рівень достовірності.

3. Наявні документи дають уявлення про організацію румунських спеціальних служб, методи їх діяльності, методи отримання інформації (засилання агентів у тил противника, опитування полонених, робота з агентурою на місцях).

4. Розвідувальні донесення, які готувалися на підставі донесень агентури й опитування полонених, дозволяють висвітлити наступні питання:

- точність розвідувальних даних, на підставі яких розроблялися плани військових операцій румунського командування (у цьому контексті важливе значення набуває порівняння цих даних із даними з радянських джерел);

- оцінка румунською розвідкою потенціалу радянських військ, технічних характеристик ОВТ, морально-психологічного стану особового складу;

- розвідувальна діяльність радянських спецслужб на окупованих територіях, реальний стан радянського підпілля та партизанського руху, наслідки діяльності диверсійних груп.

5. Особливий інтерес уявляють собою документи, які висвітлюють морально-психологічний стан радянських військовослужбовців і населення на окупованих територіях, оскільки вони дозволяють суттєво доповнити картину Другої світової війни, показати світогляд людей тієї доби без ідеологічної ретуші.

6. Документи румунських спеціальних служб, які зберігаються у Національному архіві Республіки Молдова є важливим і цінним джерелом з історії Другої світової війни.

¹⁹ НАРМ. Ф. 706. Оп. 3. Спр. 22.

Проте для повноти картини вони мають бути доповнені іншими документами з інших архівів. У першу чергу, це стосується діяльності румунських спеціальних служб на окупованих територіях.

Artem Fylypenko

Activities of Romanian Intelligence in Southern Ukraine in documents of the National Archive of the Republic of Moldova

Abstract: The article analyzes documents of the National Archives of the Republic of Moldova, which highlight the activities of Romanian special services, and in particular, Romanian military intelligence in Southern Ukraine during World War II. It has been discovered that the National Archives of the Republic of Moldova store documents of the Special Intelligence Service, as well as 2nd (intelligence) departments of units of the Romanian army, in particular, intelligence reports prepared on the basis of interviews with Soviet prisoners of war, reports of agents, etc. These intelligence documents contain information on composition, condition and armament of Soviet units and divisions, technical characteristics of weapons and military equipment, the moral and psychological state of servicemen of the Red Army and the local population, organization of everyday life.

Intelligence reports allow us to assess the effectiveness of Romanian intelligence and the accuracy of the intelligence data on the basis of which the Romanian command developed plans for military operations. In this context, it is important to compare this data with data from Soviet sources.

Of interest are the materials of interrogations of Soviet saboteurs and spies, which provide an opportunity to obtain information about their level of preparation, ethnic and social origin, tasks, equipment. The documents contain interesting information about the location and activities of Soviet intelligence schools.

A significant part of studied documents is devoted to the Battle of Odesa (August 8 – October 16, 1941). The documents also contain valuable information about the Soviet underground, as well as the activities of Ukrainian nationalist organizations. These documents make it possible to assess the potential of Romanian intelligence and its contribution to the conduct of military operations. It was determined that mentioned documents allow to investigate the hitherto unknown pages of the Second World War in the South of Ukraine.

Keywords: Southern Ukraine, intelligence, Odesa, Romania, World War II, partisans, Transnistria, occupation